

The aim of this study was to evaluate the potential of psycho-functional pupils of VIII–XI forms of secondary schools and gymnasiums of boarding type, as well as to conduct comparative analysis of their adaptive capacities in the dynamics of the school year in different training systems. The quantitative and qualitative parameters of mental work and its productivity, level of emotionality and indicators of adaptability are determined.

Research was conducted at the beginning and at the end of the school year using common methods of psycho-physiological testing. The results of the research conducted in the dynamics of the school year showed significant improvement of the most of psycho-functional characteristics of students regardless of the type of school in which they trained. It is stressed students of gymnasiums in most cases had higher than in school children, level of productivity of mental activity during the academic year except for students of the VIII form.

Assessment of the emotional state of students in their learning process in different conditions of organization of educational work has shown that final year students are experiencing emotional stress, which is higher in the gymnasium. Overall, the results of the study indicate satisfactory orientation of the adaptation of children to complex school-based factors associated with learning, regardless of the type of school. However, high efficiency of mental activity of students is achieved due to the more displayed functional tension of adaptive mechanisms, which affects the number of children of the «risk» group with signs of fatigue of different degrees among the college students. The data obtained can be used as scientific and theoretical substantiation of the actions directed at further improvement of organization of educational process on the principles of meritocratic education. It gives the opportunity to create optimal conditions of learning environment according to age and individual needs of each student and their capability to implement a student-centered approach to learning.

Key words: *students of secondary school and gymnasium-boarding school, meritocratic education, mental capacity, emotional state, adaptation to training.*

УДК 371.72–053.4:001.895

Н. А. Кулик

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ У СИСТЕМІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розглянуто різноманітні інноваційні підходи в системі фізичного виховання дітей дошкільного віку, що можливо застосовувати з дітьми старшого дошкільного віку. На основі аналізу наукової літератури з окресленої теми було визначено, що використання різних інноваційних підходів у системі фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку позитивно впливають на фізичний розвиток і фізичну підготовленість дітей. Фізичне виховання дошкільників – це освітньо-виховний процес, у якому фізкультурні заняття є основною формою фізичного виховання дітей. Аналіз літературних джерел показав, що результат педагогічних нововведень залежить не тільки від їх внутрішнього потенціалу, але значною мірою визначається особистісними якостями вихователя, його педагогічною майстерністю, іншими словами підготовленістю вихователя до інноваційної діяльності.

Ключові слова: *фізичне виховання, діти, дошкільний вік, інноваційні підходи, методика, здоров'я, фізичний розвиток, фізична підготовленість.*

Постановка проблеми. З кожним роком в Україні спостерігається стійка тенденція до погіршення стану здоров'я та рівня фізичної підготовленості

підростаючого покоління, зокрема дітей дошкільного віку. Дані досліджень науковців І. О. Когут, 2003; Н. В. Москаленко, 2007; С. М. Бабюк, Т. Т. Ротерс, 2011; Н. М. Ковальчук, Г. В. Балахничева, Л. В. Зореба, 2012 та ін., свідчать, що кожна третя дитина має різні відхилення у стані здоров'я, зумовлені, як правило, недостатнім обсягом рухової активності внаслідок раннього початку дошкільного систематичного навчання й інтенсифікації навчально-пізнавальної діяльності.

У новітніх умовах становлення й розвитку реформування освіти в дошкільних навчальних закладах і поза ними та збільшення кількості занять, де переважає статичний компонент – негативно впливають на стан здоров'я дітей (Т. Ю. Круцевич, М. І. Воробйов, Г. В. Безверхня, 2011). У зв'язку з цим виникає необхідність забезпечити такі педагогічні умови, які б дозволили підготувати дітей до підвищених інтелектуальних навантажень і, при цьому, не зменшувати обсяг її рухової активності. На сьогодні більшість дошкільних закладів намагаються відійти від традиційної системи виховання, частково змінити форми та зміст, спрямувати навчально-виховний процес. Тобто, спостерігається перехід до інноваційного типу освітнього процесу, який потребує вдосконалення дошкільної фізкультурної освіти шляхом розробки та впровадження інноваційних технологій використання різноманітних засобів, методів і форм фізичного виховання.

Аналіз актуальних досліджень. За декілька останніх років проблемою дослідження займається велика кількість учених і фахівців із фізичного виховання. Порівняльний аналіз науково-методичної літератури стверджує, що постійно ведеться пошук нових форм і методів навчання й виховання з проблеми дослідження: організації системи фізкультурно-оздоровчої роботи в дошкільних закладах займались А. В. Запорожець (1994); Л. Д. Глазиріна (2001); діагностики фізичної підготовленості дітей Н. А. Ноткіна (1995); Є. В. Вільчковський (1998); розробки різних оздоровчих засобів фізичного виховання з елементами футболу О. І. Курок (1994), з акробатичного рок-ен-ролу Л. В. Руднева, (2003), з туризму В. В. Поліщук (2008) та ін.

Водночас, аналіз літературних джерел засвідчив *деякі недоліки в системі фізичного виховання дошкільників*: передчасний початок дошкільного систематичного навчання; рання інтенсифікація навчально-пізнавальної діяльності; невідповідність програм і технологій навчання функціональним та віковим особливостям дітей; не створюються передумови для повноцінної підготовки дітей до школи, збереження та зміцнення їх здоров'я.

Відповідно до вище зазначеного можна стверджувати, що саме тому тема є актуальною.

Мета статті – визначити інноваційні підходи в системі фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Нами були використанні такі **методи дослідження**: теоретичний аналіз навчально-методичної літератури, педагогічне спостереження.

Виклад основного матеріалу. Виховання дітей – складне й важливе завдання, як для батьків, вихователів, так і для суспільства. Багато уваги й турботи потрібно, щоб виховати здорову дитину.

Слід відмітити, дослідження І. Сагунової [8] засвідчили, що сьогодні здоров'я вже не розглядається як суто медична проблема, а залежить від різних чинників: стан системи охорони здоров'я зумовлюється в середньому лише 10 % від усього комплексу впливів, 90 % припадає на екологію (близько 20 %), на спадковість (близько 20 %) і найбільше – на умови та спосіб життя (майже 50 %).

Отже, проблема зміцнення здоров'я дітей є одним із головних завдань суспільства, щоб досягти рішення цієї проблеми необхідно провести зміни у способі життя дитини та її розвитку, так, розробити ефективні засоби впливу на організм, запровадити раціональний режим навчання й відпочинку, привчати дитину з малку до заняття фізичними вправами та спортом [7].

Дослідження науковців та дані статистики свідчать, що при вступі до школи різноманітні відхилення у стані здоров'я має кожна третя дитина: надлишкову масу тіла мають – 10–20 % дошкільнят; у 30–40 % – захворювання носоглотки; у 20–40 % – порушення постави; у 50 % – дефект зору й нервово-психічні відхилення; у 50–60 % – схильність до частих захворювань. Крім цього 50 % дітей мають незадовільний фізичний стан [6].

Доведено, що фізичне виховання сприяє зміцненню здоров'я дітей, позитивно впливає на пізнавальні та емоційно-вольові психофізичні процеси та на фізичний стан дитини [7; 8].

Фізичне виховання дошкільників – це освітньо-виховний процес, у якому фізкультурні заняття є основною формою фізичного виховання дітей. Деякими авторами (М. А. Васильєва, Л. В. Карманов, Н. Г. Кожевникова, Ю. Ю. Рауцкис), було теоретично обґрунтовано значення змісту та методики проведення різних форм і типів занять з фізичного виховання.

Перед практиками постає одне з головних завдань дошкільного закладу освіти – створити найсприятливіші умови для гармонійного фізичного розвитку дітей з метою підвищення опірності організму до захворювання. Важливим повноцінним вирішенням оздоровчих, освітніх і виховних завдань є комплексне використання як традиційних, так і нетрадиційних організаційних форм та методів фізичного виховання.

Аналіз літературних джерел [2; 4] показав, що результат педагогічних нововведень залежить не тільки від їх внутрішнього потенціалу, але значною мірою визначається особистісними якостями вихователя, його педагогічною майстерністю, іншими словами підготовленістю вихователя до інноваційної діяльності. Тому потрібно поширювати процес використання інноваційних технологій у системі фізичного виховання дітей дошкільного віку.

За спостереженням, можна стверджувати, що у практиці дошкільних закладів освіти України недостатньо використовуються інноваційні технології, альтернативні авторські програми з нетрадиційними підходами до питання фізичного виховання, що істотно збагачують навчально-виховний процес.

Тож проаналізуємо сутність поняття «інновація» (відновлення, новинка, зміна) це – система або елемент педагогічної системи, що забезпечує можливість ефективно вирішувати висунуті завдання, які відповідають прогресивним тенденціям розвитку суспільства. Інноваційна діяльність педагога спрямована на перетворення існуючих форм і методів виховання, створення нових цілей і засобів її реалізації, тому вона є одним із видів продуктивної діяльності людей [1].

У сучасній педагогічній науці існують такі трактування поняття «інновація»: оновлення, зміни, впровадження нового [3] та процес створення, поширення нововведень [1].

У широкому значенні «інновація» – це синонім успішного розвитку певної сфери діяльності на базі різноманітних нововведень. У фізичному вихованні дітей основною ознакою інновації є позитивні зміни, що відбуваються у процесі роботи освітніх установ у результаті спеціально організованої інноваційної діяльності. Впровадження інноваційної технології змінює результати освітнього процесу, створюючи при цьому вдосконалені чи нові: освітні, дидактичні, виховні системи; зміст освіти; методи, форми, засоби розвитку особистості, організації навчання й виховання; технології управління навчальними закладами, системою [5].

Отже, нові шляхи, засоби й раціональні методи фізичного виховання, що створені у процесі творчої діяльності людства, ми виокремлюємо як інноваційні (новітні) технології, сюди відносимо запозичені з метою творчого використання оздоровчі системи різних народів світу (хатха-йога, карате, бусидо, сумо, східні танці тощо).

Доведено, що природна потреба дитини в рухах з руками починає помітно знижуватися. Тому дуже важливо своєчасно сформулювати в дітей потребу в систематичній фізичній активності. Дошкільний вік вважається сприятливим для цього, оскільки саме в цьому віці відбуваються значні зміни у фізичному та психічному розвитку дитини, закладаються основи здоров'я, звички, інтереси та свідомість.

Аналіз наукових джерел щодо підвищення рівня фізичного розвитку дітей дошкільного віку у процесі фізичного виховання за рахунок використання різноманітних засобів, методів і форм фізичного виховання займалися: Н. Е. Пангелова (2001); С. М. Мартинов (2002); С. М. Ерофеева (2007); Г. Петренко (2012). Так, Н. В. Седих (2010) пропонує використовувати елементи йоги та спелеотерапію; А. Ю. Журавлева (2011) – теніс; В. Ю. Давидов (2013), С. Кравчик, Я. Кравчик, В. Давидов (2008) – плавання;

Т. А. Филимонова, А. А. Курбанова (2011) – ігрові вправи, спрямовані на розвиток рухової реакції; М. В. Разеева (2003) – образно-сюжетні ігри та казки в поєднанні з елементами аеробіки; Л. І. Панзулаєва (2002) – рухливі ігри з м'ячем; Н. Н. Єфименко (1997) – кольотерапію та вправи в горизонтальному положенні; Н. Е. Пангелова (2001), В. В. Поліщук (2008), Т. П. Зав'ялова (2001) – елементи туризму; Л. Д. Глазиріна, В. А. Овсянкін (2005) – заняття фізичними вправами шляхом нетрадиційних підходів; А. Ф. Лисовський, І. А. Решетнікова, О. В. Власова (2005) – катання на гірських лижах; Н. І. Дворкіна (2013), О. Богініч (2007) – рухливі ігри; Т. Ю. Логвина (2008) – комплекси спеціальних фізичних вправ, спрямовані на розширення функціональних можливостей організму; І. Сагунова (2010) – елементи східних оздоровчих систем; Н. С. Мартинюк, В. С. Мартинюк (2012) – закалювання; А. В. Чудиновських, Е. Ф. Жданкіна (2011) – елементи синхронного плавання; Н. Ковальчук, Г. Балахничева, Л. Зореба (2012) – інтегровані фізичні вправи й загартовування; С. О. Філіппова (2006), О. П. Понфілов, В. В. Борисова, Т. А. Шестакова, Л. В. Руднева (2013) – фітнес; Т. Ю. Логвина (2008) – заняття на свіжому повітрі; В. Д. Повзун, А. А. Повзун, В. В. Апокін (2012), Н. Г. Михайлов, М. А. Волков (2013) – загальні засоби фізичної культури тощо.

Таким чином, думка більшості авторів зводиться до того, що дошкільний вік характеризується активним розвитком та становленням морфологічних і функціональних показників основних систем організму. Заняття фізичною культурою та спортом загартовують волю дитини, активізують її емоційну сферу. Розвиток інтересів до рухів відбувається на основі життєвої потреби дитини бути сильною, сміливою, спритною. Також, під час різноманітних занять із фізичного виховання в дошкільників виховується дисциплінованість, виробляється прагнення досягти успіху, наполегливості.

Значна кількість наукових праць присвячена вивченню фізичної підготовленості дітей дошкільного віку І. Бичук (2010); Т. А. Гусева (2004); Е. В. Демидова (2003); Ж. Козіна, О. Лахно, В. Назаренко (2011). У своїх роботах фахівці вказують на підвищення її рівня за рахунок впровадження в процес фізичного виховання різноманітних оздоровчих засобів фізичної культури. Так, Н. І. Дворкіна, О. С. Трофимова (2008); А. Н. Подоляка (2011) – пропонують використовувати диференційовані рухливі ігри; Т. П. Зав'ялова (2001), В. В. Поліщук (2008) – туризм; О. Новікова (2002) – елементи східних одноборств; Ж. Е. Фирілева (2000) – танцювально-ігрову гімнастику; Д. А. Раєвський, А. В. Раєвський (2013), В. Ю. Давидов, С. Кравчик, Я. Кравчик (2012) – плавання; В. В. Лобода, В. В. Мулік (2012) – теніс; О. Богініч, (2007), Т. А. Семенова (2007), Е. Е. Олейник (2004) – різноманітні рухливі ігри; І. Сагунова (2010) – оздоровчі системи хатха-йога, у-шу, кунг-фу, тай-цзи-цюань; Є. В. Демидова (2003) – тренажери та спортивне обладнання; М. А. Правдов (2003) – ходьбу; Е. А. Козин (2007) – акробатику; Г. Г. Попов (2004) – дозоване фізичне

навантаження граничної та біляграничної інтенсивності; Н. А. Кулик, І. П. Масляк (2013) – елементи легкої атлетики тощо.

Слід відмітити, що в дошкільників, які займаються різними видами спорту, спостерігаються позитивні зміни рівня фізичної підготовленості, про це свідчать наукові праці вчених: тенісом – А. Ю. Журавлева, Л. С. Зайцева (2008); катання на горних лижах – А. Ф. Лисовський, І. А. Решетников, О. В. Власов (2005); «олімпійське» чотирьохборство дошкільників – А. Б. Лагутін (2007); гірськолижний спорт – В. М. Нестеров, З. Д. Смирнова, В. В. Єфанова (2011); елементи легкої атлетики – Н. А. Кулик, І. П. Масляк (2013).

Науковці А. І. Кравчук (2007), Т. В. Левченко, А. К. Ципкалова (2004) зазначають підвищення рівня фізичної підготовленості дошкільників у процесі застосування авторських методик комплексного розвитку фізичних якостей; С. Б. Шарманова (2002) – методу колового тренування; О. С. Шнейдер, Д. В. Чилигин, А. В. Попова (2012) – тренуючих пристроїв для керування рухами.

При цьому слід зазначити, що аналіз літературних джерел показав, що використання різноманітних інноваційних підходів у системі фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку позитивно впливають на рівень фізичного розвитку й фізичної підготовленості та фізичного стану дошкільників.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Проведений аналіз деяких інноваційних підходів і авторських методик у системі фізичного виховання дошкільників свідчить, що:

1. Фізкультурно-оздоровча технологія – це процес використання засобів фізичного виховання в оздоровчих цілях.

2. Перехід до нового супроводжується зміною проведення занять із фізичного виховання, обсягу навантаження, інтенсивності, послідовності виконання вправ.

3. Аналіз науково-методичної літератури засвідчив, що інноваційна діяльність – це не просто дії вихователів із вирішенням педагогічних завдань, що постійно виникають, а цілеспрямована, усвідомлена, планомірна творча діяльність.

4. З вищезазначеного постає, що сучасні вимоги, які висувуються суспільством до стану здоров'я та фізичної підготовленості дітей, зумовлюють необхідність модернізації дошкільної фізкультурної освіти шляхом широкого використання в навчальному процесі з фізичного виховання різноманітних інноваційних підходів. І це сприятиме покращенню стану здоров'я, підвищенню рівня фізичного розвитку й рухової підготовленості підростаючого покоління від якого залежить майбутній трудовий потенціал і благополуччя країни.

Перспективи подальшого дослідження полягають у проведенні аналізу використання інноваційних програм у фізичному вихованні дітей молодшого шкільного віку для підвищення фізичного стану дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абасов З. А. Понятийно-терминологический аппарат инновационной педагогической деятельности / З. А. Абасов // Философия образования. – 2006. – № 1 (15). – С. 56–62.
2. Ашанін В. С. Деференційний підхід до фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку з використанням інформаційних технологій / В. С. Ашанін, А. Є. Подоляка // Слобожанський науково-спортивний вісник : [наук.-теор. журн.]. – Х. : ХДАФК. – 2010. – № 3. – С. 10–13.
3. Викторова Л. В. Инновационные процессы в образовании / Л. В. Викторова // Инновация в образовании. – 2002. – № 2. – С. 6.
4. Гайсина В. М. Совершенствование подготовки специалистов по физической культуре в дошкольных образовательных учреждениях / В. М. Гайсина // Теория и практика физической культуры. – 2007. – № 5. – С. 28–29.
5. Даниленко Л. І. Управління процесом здійснення інноваційної діяльності в системі загальної середньої освіти / Л. І. Даниленко // Післядипломна освіта в Україні. – 2003. – № 3. – С. 70–74.
6. Кулик Н. А. Оценка уровня физического здоровья детей 5–6 лет / Н. А. Кулик, И. П. Масляк // Научно-теоретический и практический журнал «Современный научный вестник» Серия: Педагогические науки Физическая культура и спорт. – 2013. – № 28 (167). – С. 73–77.
7. Пивовар А. Взаємозв'язок компонентів рухової системи та інтелектуальної сфери у старших дошкільників / А. Пивовар // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2010. – № 2. – С. 39–40.
8. Сагунова І. Взаємозв'язок компонентів фізичних здібностей і морфофункціонального стану дошкільників 5–6 років / І. Сагунова // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2010. – № 2. – С. 111–112.

РЕЗЮМЕ

Кулик Н. А. Анализ инновационных подходов в системе физического воспитания детей дошкольного возраста.

В статье рассмотрены различных инновационных подходов в системе физического воспитания детей дошкольного возраста, какие можно применять с детьми старшего дошкольного возраста. На основе анализа научной литературы по обозначенной теме было определено, что использование различных инновационных подходов в системе физического воспитания детей старшего дошкольного возраста положительно влияют на физическое развитие и физическую подготовленность детей. Физическое воспитание дошкольников – это образовательно-воспитательный процесс, в котором физкультурные занятия являются основной формой физического воспитания детей. Анализ литературных источников показал, что результат педагогических новшеств зависит не только от их внутреннего потенциала, но в значительной степени определяется личностными качествами воспитателя, его педагогическим мастерством, то есть подготовленностью воспитателя к инновационной деятельности.

Ключевые слова: физическое воспитание, дети, дошкольный возраст, инновационные подходы, методики, здоровье, физическое развитие, физическая подготовленность.

SUMMARY

Kulyk N. Analysis of innovative approaches in the system of preschool children's physical education.

A variety of innovative approaches in the system of preschool children physical education that may be used with children of preschool age are given in the article. Based on the analysis of the scientific literature on the designated topic, it was determined that the use of different innovative approaches in the system of preschool children physical education has a positive effect on physical development and physical fitness of children. Preschool children's physical education is the educational process in which physical exercises are the main form of children's physical education. Due to the analysis of literary sources it is shown that the result of pedagogical innovations depends not only on their internal capacity, but is largely determined by the teacher's personal qualities, his pedagogical skills, in other words the teacher's readiness to the innovative activity.

One of the main objectives of preschool education is to create favorable conditions for children's harmonious physical development for the purpose of increasing resistance to infections, as well as for the purpose of gradual and systematic hardening. A complete solution of health and educational tasks promotes the integrated use of both traditional and non-traditional organizational forms and methods of physical education.

According to the research, the innovative technologies, alternative author's programs with non-traditional approaches to physical education are not used in practice of preschool educational establishments of Ukraine. Physical culture classes and sports harden the child and stimulate his emotional sphere. The development of interest in motion is based on the child's nutritional needs to be strong, brave, clever. Motor activity in physical education prepares the child for employment. During different physical education activities the discipline, the desire to succeed, perseverance are brought up in preschool children. Successful motor activity in peer group, positive evaluation of the efforts of the older child, self-awareness, quality of exercise, the joy of participation in active games – all these contribute to the development of emotional-sensual sphere.

The analysis of literary sources showed that the use of a variety of innovative approaches in the system of physical education positively influence the level of preschool children physical development and physical preparedness.

Key words: *physical education, children, preschool age, innovative approaches, methods, health, physical development, physical preparedness.*

УДК 37.022:78.01

В. В. Полюга

Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка, Інститут музичного мистецтва

ПРОБЛЕМИ СИНЕРГЕТИКИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ

У статті висвітлено окремі трактування проблем синергетики, що становлять значимість в осмисленні концепції музичної освіти. Проаналізовано такі основні синергетичні аспекти, як дисипативні структури (самоорганізація, саморозвиток), музична свідомість, міждисциплінарність. Доведено, що проаналізовані головні концепти синергетики виявляють основоположні функції розвитку особистості такі, як мислительна, духовно-світоглядна, особистісна відкритість навколишньому світові. Відповідно, осмислені синергетичні проблеми мають суттєву евристичну цінність у сфері музичної освіти, яка переживає період трансформації, зумовленої сучасними суспільно-естетичними викликами, інформаційним прогресом, комп'ютеризацією.